

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

De Watersector Exportindex (WEX)

1996-2017, prognose 2018

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Netherlands Water Partnership en wordt gefinancierd door het programmabureau Partners voor Water.

NETHERLANDS
WATER PARTNERSHIP

**PARTNERS
VOOR WATER**

Dick Snel

Zoetermeer, december 2018

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

De Watersector Exportindex (WEX)

WEX: index om de ontwikkeling van de export van de watersector te volgen

Inleiding

Om de ontwikkeling van de export van de watersector in kaart te brengen, is door Panteia een indexcijfer voor de export van wateractiviteiten ontwikkeld: de Watersector Export Index (WEX). De WEX is opgebouwd vanuit de volgende deelsectoren (zie bijlage 2):

Watertechnologie:

- watervoorziening (drinkwatervoorziening en -behandeling, drinkwatertransport en -distributie, industriële watervoorziening en -behandeling, industrieel watertransport en -distributie);
- afvalwater (collectie en/of sanitatie, industrieel afvalwater, huishoudelijk afvalwater en hergebruik van afvalwater).

Deltatechnologie:

- waterbeheer (integraal waterbeheer, grondwater, oppervlaktewater, waterkwantiteit, waterkwaliteit);
- water en groen;
- waterbouw (kustontwikkeling, havenconstructie en baggeren).

Het basisjaar voor de WEX is 2000. De WEX is voor dat jaar gelijkgesteld aan 100. Tot en met 2016 is de WEX gebaseerd op statistische bronnen. De statistieken hebben echter als nadeel dat ze sterk achterlopen. Een actuele WEX, ofwel een goed beeld van de huidige totale export van de Nederlandse watersector, kan worden verkregen door de gegevens van een aantal verschillende spelers uit de markt te combineren. Hierbij biedt een enquête uitkomst (zie bijlage 2). Door de medewerking van een groot aantal bedrijven, is het mogelijk gebleken om een voorlopige vaststelling voor de WEX 2017, verwachte realisatie voor 2018 en verwachting voor 2019 te presenteren.

Ontwikkeling van de WEX 2000-2017

Met kleine dip in 2002, voortdurende stijging WEX tot 2009

De ontwikkeling van de WEX is gepresenteerd in figuur 1. Over de periode 2000-2017 is een stijgende lijn te zien. In de periode 2002-2004 was een kleine terugval als gevolg van een periode van laagconjunctuur. Niet alleen de groei van de Nederlandse economie liep terug, maar ook de mondiale economie kreeg het zwaar te verduren. Na deze kleine dip herstelde de WEX zich al snel. De watersector kon profiteren van de toegenomen vraag uit het buitenland. Sindsdien heeft de watersector kunnen profiteren van de mondiale groei van de wereldeconomie. De export van wateractiviteiten nam ieder jaar sterker toe. Met een toename van de export van wateractiviteiten met respectievelijk 14 en 15%, namen 2006 en 2007 een van de sterkste toenames voor hun rekening. De WEX piekte in 2008 en kwam uit op 161,5. Dit komt neer op een exportomvang van wateractiviteiten van circa 6,7 miljard euro.

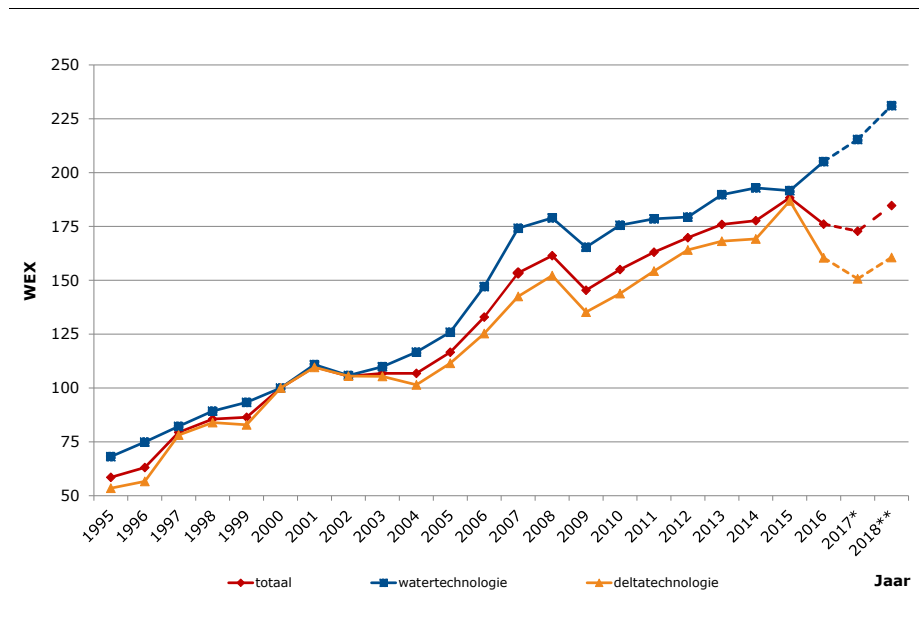

Forse daling WEX in 2009 als gevolg van kredietcrisis

In de tweede helft van 2008 zette de kredietcrisis in. De crisis zorgde niet alleen voor malaise op de financiële markten, maar had ook een drukkend effect op de economische groei. In de tweede helft van 2008 zakte de exportmarkt, als gevolg van de wereldwijde kredietcrisis, volledig in elkaar. De volumegroei van de relevante wereldhandel daalde van 7,5% in 2007 naar 1,4% in 2008.¹ De groei van de WEX zwakte af.

In 2009 waren de gevolgen van de kredietcrisis op alle fronten goed zichtbaar. De wereldeconomie kromp met 0,1%. De Nederlandse economie werd geconfronteerd met een krimp met 3,7%. De Nederlandse goederenexport nam maar liefst af met 10,1 % in volume en 17,4% in waarde. De scherpe economische terugval heeft ook geleid tot een forse daling van de export van wateractiviteiten, met 10%. De WEX daalde in 2009 tot 145,4, ofwel een exportomvang van wateractiviteiten van 6 miljard euro.

figuur 1 De Watersector Exportindex (WEX) voor de periode 1995-2018 (2000=100)

* De WEX voor 2017 betreft een voorlopige realisatie.

** De WEX voor 2018 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2018.

Export watersector stijgt ondanks eurocrisis in periode 2010-2014

In 2010 en begin 2011 was even sprake van een economisch herstel, maar door de eurocrisis kromp de Nederlandse economie sinds de tweede helft van 2011 weer. De economische krimp liep nog door in 2012 en 2013, maar in de tweede helft van 2013 begon de Nederlandse economie weer iets aan te trekken. De uiteindelijke krimp van de Nederlandse economie was in dat jaar, met 0,1%², daarmee iets minder sterk dan in 2012 toen de krimp 1% was.

De wereldhandel begon in 2013 weer iets aan te trekken met een groei van 2,7% (2012: 1,1%).³ De watersector profiteerde in de crisisjaren

¹ CPB, Macro Economische Verkenning 2019, Den Haag 2018.

² CPB, Macro Economische Verkenning 2019, Den Haag 2018.

³ CPB, Macro Economische Verkenning 2019, Den Haag 2018.

van deze mondiale groei. Doordat de bedrijven in de watersector veelal actief zijn in de mondiale groeiregio's had de export van wateractiviteiten weinig last van de eurocrisis en bleef daarmee in de jaren 2011-2013 groeien. De watersector heeft zich daardoor positief onderscheiden ten opzichte van de totale Nederlandse economie.

Watersector profiteert in 2015 van groei in mondiale regio's

In de volgende jaren is een grillige ontwikkeling van de wereldeconomie te zien. Enerzijds een groei afzwakking in de opkomende economieën, en anderzijds voortgaand economisch herstel in Europa en de VS. De Nederlandse economie herstelde zich in 2015 met een groei van 2%. Deze groei werd breed gedragen door een flinke groei van de binnenlandse bestedingen, maar ook door een flinke groei van de export. De watersector profiteerde van de economische groei in de gebieden waar de sector mondiaal actief is. De WEX steeg in 2015 met 6% tot 188,3 (7,8 miljard euro).

2016: terugval van de export van wateractiviteiten, door verslechterde marktomstandigheden

In 2016 ondervond de watersector nadrukkelijk de invloed van verslechterde marktomstandigheden, onder meer door een lage olieprijs, overcapaciteit en een minder sterke groei van de wereldhandel (3,6% ten opzichte van 4% in 2015). Vooral door een achterblijvende ontwikkeling in opkomende economieën, zoals Rusland en Brazilië, was sprake van een minder sterke handelsgroei, tegenover een handelsgroei die redelijk stabiel is in de geavanceerde economieën. De groei van de Nederlandse economie zette zich door met een groei van 2,2%. De WEX daalde echter met ruim 6% tot 176,1 (7,3 miljard euro). De ongunstige marktomstandigheden hadden vooral effect op de activiteiten op het gebied van deltatechnologie.

2017: herstel wereldeconomie, ontwikkeling export van wateractiviteiten uiteenlopend

In 2017 was de mondiale groei stevig en werd ook breed gedragen. De economieën als Rusland en Brazilië leven weer op na een aantal jaren van recessie. De wereldeconomie liet een groei zien van 3,7%. (2016: 3,3%). De wereldhandel nam flink toe met 4,9% (2016: 3,6%). De Nederlandse economie liet een uitermate gunstige ontwikkeling zien, met een groei van 2,9%, zowel gedragen door de binnenlandse als buitenlandse afzet.

De export van wateractiviteiten profiteerde gedeeltelijk van de gunstige internationale ontwikkelingen. Zo'n 50% van de ondervraagde bedrijven zag de export van water-activiteiten toenemen. 7% werd geconfronteerd met een omzetsdaling. Dit pakte voor de onderdelen verschillend uit. Vooral bij bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zijn relatief veel bedrijven met een omzetsdaling (een op de vijf). Deze bedrijven ondervonden de gevolgen van dalende investeringen als gevolg van de dalende olie- en gasprijzen. De bedrijven met watertechnologie profiteren onder meer van de toenemende aandacht voor waterbeheersing. Per saldo daalde de export met zo'n 1,7%. De WEX kwam daarmee uit op 172,8 (ruim 7,2 miljard euro).

2018 en 2019: flinke groei van export van wateractiviteiten, optimisme over marktontwikkelingen

Vooruitzichten 2018 en 2019

De Nederlandse economie blijft zich volgens het CPB in 2018 en 2019 gunstig ontwikkelen, met naar verwachting een groei van 2,8 en 2,6%. De groei wordt breed gedragen. De goederenuitvoer presteert bovengemiddeld, de consumptie profiteert van de toenemende werkgelegenheid en stijgende koopkracht en om aan de hoge vraag te kunnen voldoen gaan bedrijven meer investeren.

De wereldeconomie is sinds eind 2016 in een stroomversnelling gekomen. In 2018 zal de wereldeconomie stevig groeien met 3,8%. Ook voor 2019 wordt een vergelijkbare groei voorzien. De groeiversnelling zal in vrijwel alle regio's te zien zijn. De wereldhandel zal hierbij met respectievelijk 3,4 en 4,0% groeien⁴.

De neerwaartse risico's nemen echter toe. De handelssconflicten tussen de VS en enkele landen, die kunnen uitmonden in een handelsoorlog, zijn nog niet opgelost. De uitkomsten van de onderhandeling over de Brexit zijn vooralsnog onzeker; daarnaast brengen het economische beleid in Italië en de financiële problemen in Turkije onzekerheid met zich mee voor de economische groei in het eurogebied.

De bedrijven in de watersector zijn echter uitermate positief over de situatie op de buitenlandse markt. Ruim 85% van de ondervraagde bedrijven beoordeelt de huidige situatie op de buitenlandse markt voor wateractiviteiten als (zeer) gunstig.

De bedrijven in de watersector zijn dan ook positief over de ontwikkeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten in 2018. Twee derde van de bedrijven (65%) verwacht dat de buitenlandse omzet van wateractiviteiten in 2018 zal toenemen. Een derde van de bedrijven verwacht een gelijkblijvende omzet. Per saldo zal de export van wateractiviteiten in 2018 naar verwachting flink toenemen (7%). Deze groei komt zowel voor rekening van groei op het gebied van watertechnologie als een herstel van de vraag op het gebied van de deltatechnologie.

De gunstige ontwikkeling van de (wereld)economie is ook zichtbaar in de verwachtingen voor 2019. Zo'n 80% van de bedrijven verwacht een toename van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten. De deelnemende bedrijven voorzien voor 2019 een gemiddelde groei van de buitenlandse wateractiviteiten met circa 6%.

Op de vraag waarom zij een stijging verwachten, komen uiteenlopende antwoorden. Een deel van de bedrijven ziet de export van wateractiviteiten stijgen door de aantrekkende economie en markt. Andere bedrijven geven aan dat het werken aan naamsbekendheid zijn vruchten begint af te werpen en een actieve marktwerking. Ook samenwerking wordt genoemd als reden voor meer opdrachten. Daarnaast geven bedrijven aan dat er meer vraag ontstaat als gevolg van de klimaatverandering waardoor nieuwe voorzieningen nodig zijn, zoals het vergroten van sanitatiemogelijkheden (het op een duurzame manier schoonmaken van afvalwater).

⁴ CPB, Macro Economische Verkenning 2019, Den Haag 2018.

Beste toekomst-
kansen voor
afvalwater,
watervoorziening en
waterbeheer

Vrijwel alle bedrijven zien de toekomst op het gebied van wateractiviteiten met (veel) vertrouwen tegemoet (95%). Voor de wateractiviteit *afvalwater* (41%) worden door de meeste bedrijven de beste toekomstkansen gezien, gevolgd door *watervoorziening* (33%) en op afstand *waterbeheer* (12%).

De meeste kansen voor de export van wateractiviteiten zien de bedrijven in de EU-landen, gevolgd door Afrika en Azië. De deelnemende bedrijven aan de enquête is gevraagd om een top 3 te geven van landen waar zij de meeste kansen zien. Uit figuur 2 en figuur 3 valt af te lezen dat de deelnemende bedrijven aan de enquête met watertechnologie de meeste kansen voor wateractiviteiten naast in de ons omringende landen Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk, in de Verenigde Staten en China zien.

De bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zien in het buitenland de meeste kansen in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk in de directe omgeving, en in de Verenigde Staten, China, Kenia en India.

figuur 2 Landen waar volgens de deelnemende bedrijven de meeste kansen liggen, bedrijven met watertechnologie (n=59)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

figuur 3 Landen waar volgens de deelnemende bedrijven de meeste kansen liggen, bedrijven met deltatechnologie (n=24)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

WEX: water- en deltatechnologie

In figuur 1 is te zien dat de WEX voor de watertechnologie al een tijd iets hoger is dan de WEX voor de deltatechnologie. Vanaf 2009 groeit de sector deltatechnologie sterk. De sector watertechnologie groeit met name tot 2009, maar kende na een herstel in 2010 een stabilisatie van de omzet in de periode 2011 en 2012. Vanaf 2013 laat deze sector weer een groei zien.

De watersector reageert in 2016 en 2017 verdeeld op de marktontwikkelingen. De deltasector bleef in 2016 flink achter als gevolg van verslechterde marktomstandigheden. Door lage olie- en gasprijzen, een vertraagde groei van de wereldhandel en overcapaciteit liep de productie flink terug. Het herstel in 2017 bleef echter uit, waardoor ook in 2017 een verslechtering te zien was. Aan het eind van 2017 begon een herstel van de vraag in te zetten. De vraag in de watertechnologie daarentegen nam zowel in 2016 als in 2017 flink toe. Voor 2018 en 2019 verwachten de bedrijven in beide sectoren een (verdere) groei met gemiddeld circa 7% in 2018 en 6% in 2019.

Export water naar regio

De bedrijven die deelnemen aan de WEX is gevraagd om een verdeling te maken van hun omzet naar regio. De ondervraagde bedrijven in de watersector halen bijna de helft van hun omzet in Europa.

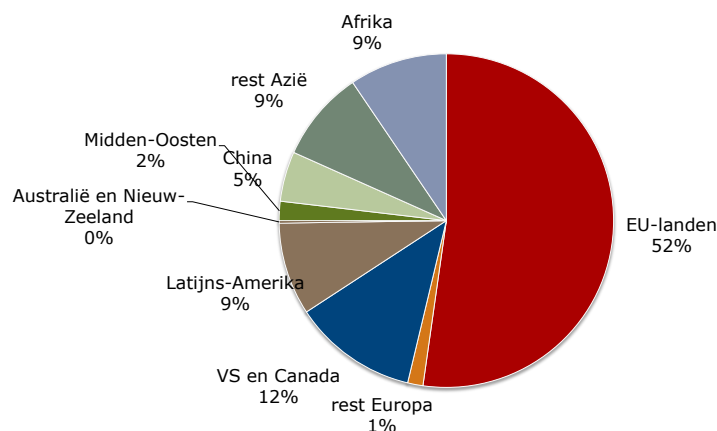
Van de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie, vormen de EU-landen het belangrijkste afzetgebied, gevolgd door het VS en Canada, Afrika, Azië en Latijns-Amerika (zie figuur 4).

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zijn de EU-landen eveneens het belangrijkste afzetgebied. Het beeld is vergelijkbaar met die van watertechnologie (zie figuur 5).

Groei
watertechnologie;
deltatechnologie
herstelt in 2018, na
terugslag in 2016

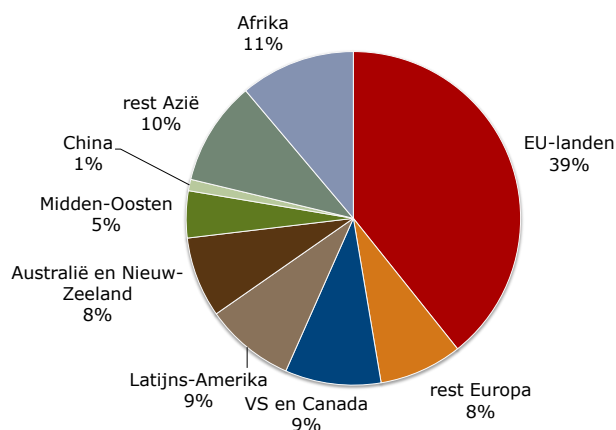

figuur 4 Gemiddelde verdeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten naar regio, bedrijven met watertechnologie, 2017 (n=59)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

figuur 5 Gemiddelde verdeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten naar regio, bedrijven met deltatechnologie, 2017 (n=24)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

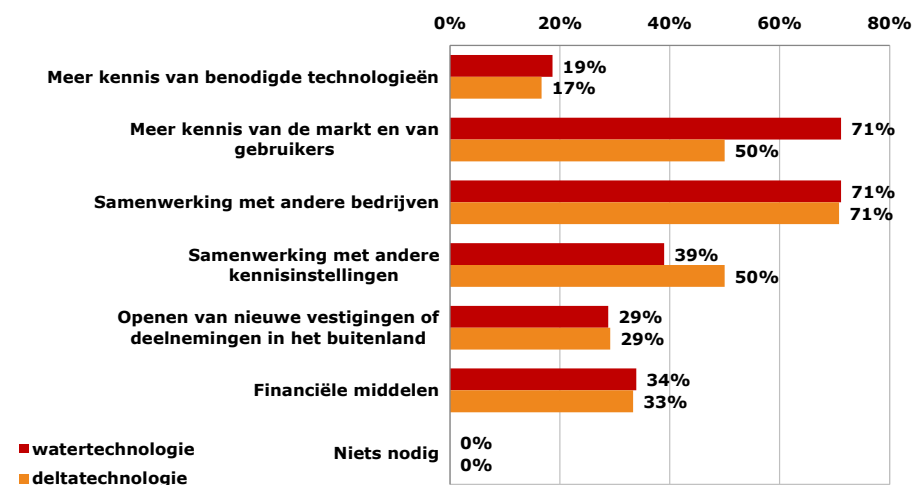
Benutten van kansen

Aan de WEX-deelnemers is gevraagd wat de bedrijven nodig hebben om de kansen binnen de watersector te benutten. Het beeld van bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie en die actief zijn op het gebied van deltatechnologie komt grotendeels overeen. De WEX-deelnemers geven aan vooral meer kennis van de markt en van gebruikers en samenwerking met andere bedrijven nodig te hebben. Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie wordt dit gevolgd door samenwerking met andere kennisinstellingen en financiële middelen.

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie worden dezelfde aspecten vaak genoemd (zie figuur 6).

figuur 6 Benutten van kansen binnen de watersector: wat is er nodig? (watertechnologie n=59, deltatechnologie n=24)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

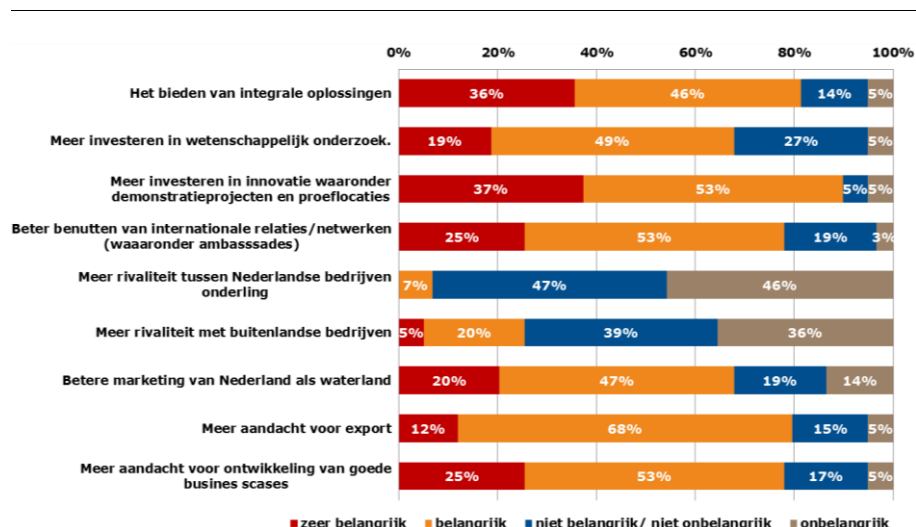
Internationale concurrentiekracht

De belangrijkste aspecten voor de internationale concurrentiekracht van de watersector zijn volgens de deelnemers aan de WEX meer investeren in innovatie, waaronder demonstratieprojecten en proeflocaties en het bieden van integrale oplossingen.

Bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie vinden relatief vaak het beter benutten van internationale relaties/netwerken (waaronder ambassades) en het bieden van integrale oplossingen zeer belangrijk. Bedrijven actief op het gebied van de watersector noemen meer investeren in wetenschappelijk onderzoek en meer aandacht voor export vaker als zeer belangrijk. Meer rivaliteit tussen Nederlandse bedrijven en met buitenlandse bedrijven worden door veel bedrijven onbelangrijk gevonden voor de internationale concurrentiekracht zo blijkt uit figuur 7 en figuur 8.

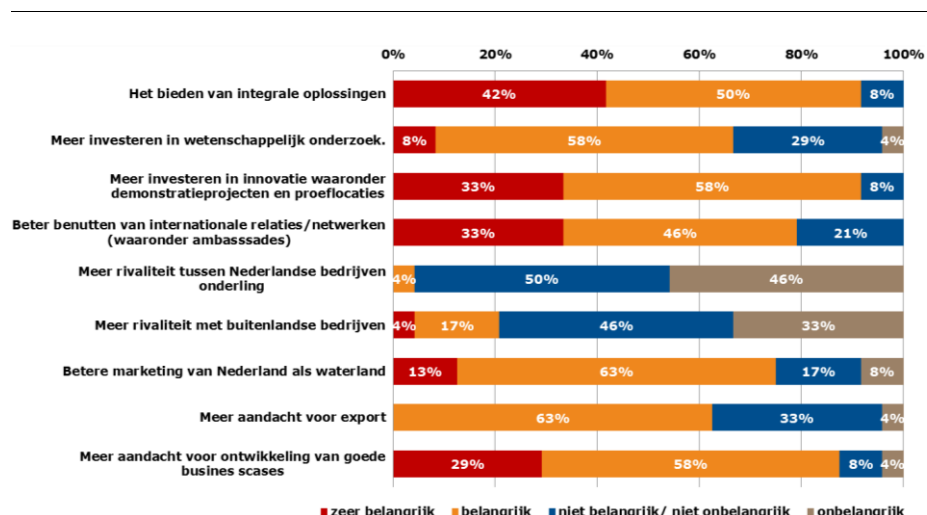

figuur 7 Aspecten die belangrijk zijn voor de internationale concurrentiekracht van de watersector, bedrijven met watertechnologie (n=59)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

figuur 8 Aspecten die belangrijk zijn voor de internationale concurrentiekracht van de watersector, bedrijven met deltatechnologie (n=24)

Bron: Panteia, 2018 op basis van telefonische enquête.

De exportquote

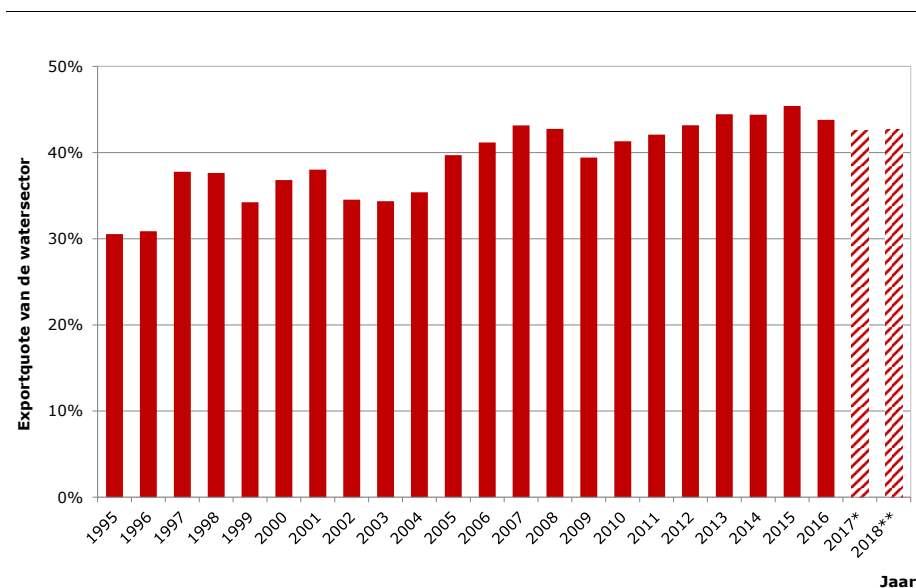
Aandeel export in de totale omzet van wateractiviteiten blijft de laatste jaren stabiel

Door de export van de watersector te relateren aan de totale omzet van de watersector (de exportquote) wordt de export in de context van de totale prestaties van de betreffende bedrijven geplaatst. Hierdoor worden conjunctuureffecten afgezwakt (zie figuur 9). Desalniettemin is het opvallend dat in jaren van hoogconjunctuur de exportquote procentueel toeneemt en bij laagconjunctuur weer afneemt. Ook ten tijde van de valutacrisis in 1999 is dit het geval. Daarnaast wordt met de exportquote een beeld gekregen van het belang van export voor de bedrijven in de watersector. Uit figuur 9 komt naar voren dat in de periode 1995-2004 ongeveer een derde van de omzet in de watersector werd behaald door de export.

In de periode 2005-2008 was sprake van een opgaande conjunctuur en nam de exportquote ieder jaar toe tot een niveau van 42%. Dit houdt in dat de export van wateractiviteiten sneller toenam dan de totale omzet uit water-activiteiten. De export is derhalve een steeds belangrijkere positie gaan innemen in de totale omzet uit wateractiviteiten. In 2009 kreeg de export met een flinke dip te maken door de economische crisis en viel de exportquote terug tot 39,4%. Met een groeiende wereld-economie in 2010 en 2011, is zoals in vorige vergelijkbare situaties de exportquote weer toegenomen, en weer ruim boven de 40% gekomen. In afwijking van voorgaande perioden neemt in de tijden van de eurocrisis in 2012 en 2013 de exportquote toch toe. In 2014 is, met een voorzichtig economisch herstel van de Nederlandse economie, de exportquote stabiel gebleven. In 2015 profiteerde de watersector van een verder groeiende wereldeconomie, en nam de export weer sterker toe dan de totale wateromzet. In 2016 en 2017 bleef de export echter wat achter, met name als gevolg van verslechterde markt-omstandigheden. De exportquote zal in 2018 naar verwachting stabiel blijven. De wateractiviteiten zullen zowel binnenlands als buitenlands een groeiende vraag kennen.

figuur 9 Exportquote (de export ten opzichte van de omzet) van de watersector, 1995-2018

* De exportquote voor 2017 betreft een voorlopige realisatie.

** De exportquote voor 2018 betreft een prognose.

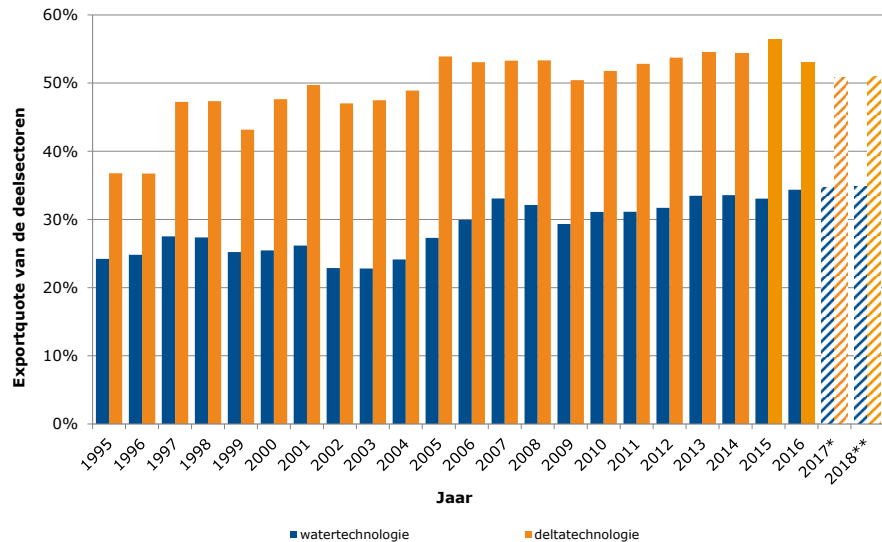
Bron: Panteia, 2018.

De exportquote in de deelsector deltatechnologie ligt met ruim 50% aanzienlijk hoger dan in de deelsector watertechnologie waar deze quote rond 30% ligt (zie figuur 10). In de periode 1995-2013 is de exportquote in de deltatechnologie zeer sterk toegenomen van 35% tot boven de 50%. Na de dip in 2009, nam de exportquote ieder jaar weer wat toe als gevolg van een licht herstellende omzet en een aantrekkelijke exportomzet. In 2016 en 2017 daalde de exportquote. Voor 2018 wordt een stabilisatie voorzien.

De exportquote in de deelsector watertechnologie is vrij stabiel, en schommelt de laatste jaren rond 33%.

figuur 10 Exportquote (de export ten opzichte van de omzet) van de watersector, 1995-2018

* De exportquote voor 2017 betreft een voorlopige realisatie.

** De exportquote voor 2018 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2018.

Het exportaandeel

Exportaandeel van de watersector na 2015 flink afgenomen, na sterke stijging in periode 2013-2015

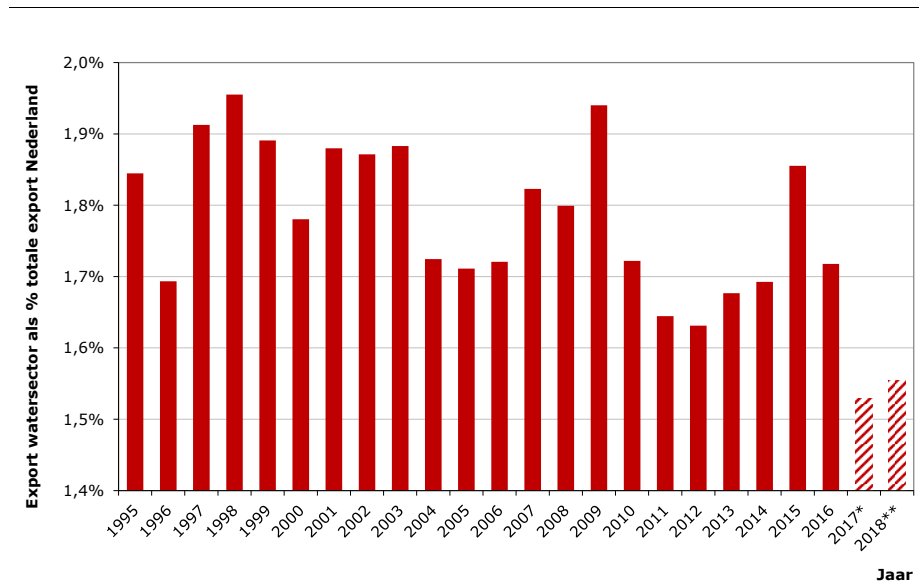
Voor een beter inzicht in de exportpositie van de watersector is in figuur 11 de export van wateractiviteiten uitgedrukt als percentage van de totale export in Nederland: het exportaandeel.

Het exportaandeel van de watersector in de totale export fluctueert binnen de marges van 1,5% en 2,0%. Tot en met 2003 schommelde het exportaandeel rond 1,8% (zie figuur 11). De jaren daarna lag het exportaandeel van de watersector fractioneel lager: rond 1,7%. In 2007 steeg het exportaandeel weer. In het crisisjaar 2009 sprong het exportaandeel boven de 1,9%. De export van de watersector was minder getroffen door de economische malaise dan de totale export. Bij het inzetten van het economische herstel in 2010 bleef de export van de watersector toch weer achter bij de totale export. In 2011 en 2012 is het aandeel verder teruggelopen. In 2013 trok de exportgroei van de watersector sterker aan dan de groei van de export voor Nederland. De totale Nederlandse export komt vooral uit de ons omringende landen die eveneens in een crisis verkeren, terwijl de export van wateractiviteiten voor een belangrijk deel voor rekening komt van regio's die wel een flinke groei realiseren en waar dringende behoefte is aan wateractiviteiten. In 2014 en vooral in 2015 is dit verder voortgezet, waardoor het exportaandeel steeg naar ruim 1,8%. Dit als gevolg van een dalende exportomzet voor Nederland, tegenover een groei van de waterexport. In 2016 daalde het exportaandeel van de watersector door verslechterde marktomstandigheden, projectinvesteringen die onder druk stonden, vertraging van de groei van opkomende economieën en

de instabiele wereldsituatie. Ook in 2017 bleef de export van wateractiviteiten achter. Het exportaandeel daalde naar ongeveer 1,5%. Door verdere groei in de deelsector watertechnologie en herstel van de activiteiten in de deelsector deltatechnologie wordt voor 2018 weer een groei van het exportaandeel verwacht.

figuur 11 Exportaandeel (export watersector gerelateerd aan de totale export in Nederland), 1995-2018

* Het exportaandeel voor 2017 betreft een voorlopige realisatie.

** Het exportaandeel voor 2018 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2018.

De bruto toegevoegde waarde

De bruto toegevoegde waarde is het inkomen dat verdiend wordt uit arbeid en kapitaal. Het wordt berekend als het verschil tussen de omzet en de waarde van het verbruik in het productieproces.⁵ De bruto toegevoegde waarde van de watersector bedraagt ongeveer 8,5 miljard euro in 2016. Ten opzichte van 2015 is dit een daling van 4% (ruim 8,8 miljard euro in 2015). In het Nederlandse bedrijfsleven kwam de bruto toegevoegde waarde in 2016 uit op ongeveer 592 miljard euro, ruim 2% hoger dan in 2015.

De watersector heeft daarmee een aandeel van 1,4% in de bruto toegevoegde waarde. Dit percentage schommelt al een aantal jaren rond de 1,4% à 1,5%. Hieruit kan geconstateerd worden dat de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van de watersector in de pas loopt met de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van het Nederlandse bedrijfsleven.

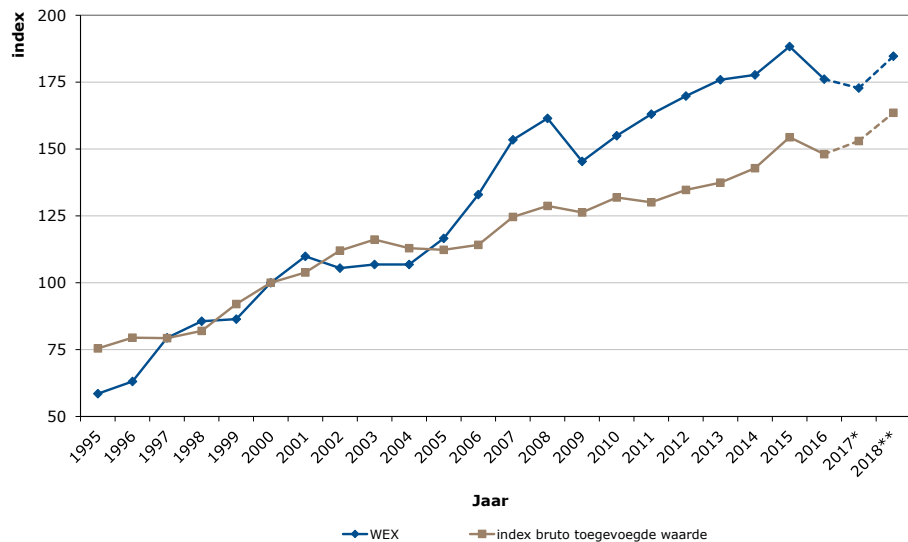
⁵ Met name kosten voor grond- en hulpstoffen, algemene kosten en indirecte belastingen.

Export neemt een steeds belangrijkere positie in binnen de watersector

Door de WEX af te zetten tegen de index voor de bruto toegevoegde waarde van de watersector kan een indicatie worden verkregen van het belang van export voor de watersector (zie figuur 12). Net als bij de WEX geldt voor de index voor de toegevoegde waarde dat het basisjaar 2000 is. De index is in dat jaar gelijk aan 100, ofwel een toegevoegde waarde van de watersector van 5,7 miljard euro. Vanaf 2005 tot 2008 laat de WEX een veel sterkere toename zien dan de index van de bruto toegevoegde waarde. Dit betekent dat de export in die periode een steeds belangrijkere positie is gaan innemen binnen de watersector. In 2009, het crisisjaar, is de WEX echter sterker gedaald dan de index van de bruto toegevoegde waarde van de watersector. De export herstelde echter snel in 2010. In de periode 2010-2013 is de export van de watersector sterker gestegen dan de bruto toegevoegde waarde. Hierna volgt tot en met 2016 de export van de watersector de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde, alleen daalde de export sterker. Deze ontwikkeling in de export trok in 2017 nog door, terwijl de toegevoegde waarde van de watersector weer steeg.

figuur 12 De WEX en de index voor de bruto toegevoegde waarde, 1995-2018

* De WEX voor 2017 betreft een voorlopige realisatie.

** De WEX voor 2018 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2018.

Bijlage 1 Kerngegevens watersector

tabel 1 Kerngegevens watersector

jaar	export (x € 1 mln)	WEX	omzet (x € 1 mln)	export- quote	export NL (x € 1 mln)	export- aandeel	bruto toegevoegde waarde (x € 1 mln)	index bruto toegevoegde waarde
1995	2.415	58,5	7.907	30,5%	130.940	1,84%	4.327	75,5
1996	2.604	63,1	8.434	30,9%	153.752	1,69%	4.557	79,5
1997	3.279	79,4	8.681	37,8%	171.421	1,91%	4.545	79,3
1998	3.533	85,6	9.389	37,6%	180.725	1,96%	4.703	82,0
1999	3.566	86,4	10.418	34,2%	188.599	1,89%	5.279	92,1
2000	4.128	100,0	11.217	36,8%	231.854	1,78%	5.733	100,0
2001	4.536	109,9	11.935	38,0%	241.339	1,88%	5.953	103,8
2002	4.355	105,5	12.613	34,5%	232.704	1,87%	6.423	112,0
2003	4.410	106,8	12.832	34,4%	234.166	1,88%	6.658	116,1
2004	4.410	106,8	12.462	35,4%	255.660	1,72%	6.475	112,9
2005	4.813	116,6	12.126	39,7%	281.300	1,71%	6.439	112,3
2006	5.488	133,0	13.333	41,2%	318.953	1,72%	6.546	114,2
2007	6.335	153,5	14.679	43,2%	347.501	1,82%	7.144	124,6
2008	6.665	161,5	15.590	42,8%	370.480	1,80%	7.381	128,7
2009	6.002	145,4	15.226	39,4%	309.369	1,94%	7.240	126,3
2010	6.398	155,0	15.487	41,3%	371.549	1,72%	7.561	131,9
2011	6.716	162,7	15.997	42,0%	409.358	1,64%	7.458	130,1
2012	7.009	169,8	16.240	43,2%	429.717	1,63%	7.723	134,7
2013	7.262	175,9	16.340	44,4%	433.106	1,68%	7.880	137,4
2014	7.335	177,7	16.524	44,4%	433.405	1,69%	8.188	142,8
2015	7.774	188,3	17.120	45,4%	418.982	1,86%	8.852	154,4
2016	7.270	176,1	16.601	43,8%	423.228	1,72%	8.492	148,1
2017*	7.146	172,8	16.800	42,5%	467.348	1,53%	8.773	153,0
2018**	7.639	184,7	17.892	42,7%	491.543	1,55%	9.380	163,6

* Voor 2017 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2018 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2018.

tabel 2 Kerngegevens watertechnologie

<i>jaar</i>	<i>export (x 1 € mln)</i>	<i>WEX</i>	<i>omzet (x 1 € mln)</i>	<i>exportquote</i>
1995	954	68,1	3.937	24,2%
1996	1.049	74,9	4.225	24,8%
1997	1.151	82,2	4.185	27,5%
1998	1.250	89,3	4.568	27,4%
1999	1.307	93,3	5.184	25,2%
2000	1.400	100,0	5.500	25,5%
2001	1.552	110,9	5.931	26,2%
2002	1.481	105,8	6.477	22,9%
2003	1.538	109,9	6.749	22,8%
2004	1.634	116,7	6.769	24,1%
2005	1.763	125,9	6.459	27,3%
2006	2.059	147,1	6.876	29,9%
2007	2.439	174,2	7.373	33,1%
2008	2.506	179,0	7.798	32,1%
2009	2.315	165,4	7.895	29,3%
2010	2.459	175,6	7.902	31,1%
2011	2.500	178,5	8.031	31,1%
2012	2.512	179,4	7.923	31,7%
2013	2.656	189,7	7.934	33,5%
2014	2.701	192,9	8.047	33,6%
2015	2.683	191,6	8.114	33,1%
2016	2.871	205,1	8.355	34,4%
2017*	3.015	215,4	8.697	34,7%
2018**	3.235	231,1	9.297	34,8%

* Voor 2017 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2018 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2018.

tabel 3 Kerngegevens deltatechnologie

<i>jaar</i>	<i>export (x 1 € mln)</i>	<i>WEX</i>	<i>omzet (x 1 € mln)</i>	<i>exportquote</i>
1995	1.405	53,5	3.821	36,8%
1996	1.488	56,6	4.051	36,7%
1997	2.054	78,1	4.347	47,2%
1998	2.206	83,9	4.659	47,3%
1999	2.178	82,9	5.045	43,2%
2000	2.628	100,0	5.517	47,6%
2001	2.880	109,6	5.792	49,7%
2002	2.773	105,5	5.896	47,0%
2003	2.770	105,4	5.834	47,5%
2004	2.666	101,4	5.451	48,9%
2005	2.929	111,5	5.433	53,9%
2006	3.292	125,3	6.204	53,1%
2007	3.746	142,5	7.029	53,3%
2008	4.000	152,2	7.500	53,3%
2009	3.553	135,2	7.045	50,4%
2010	3.780	143,8	7.298	51,8%
2011	4.056	154,3	7.679	52,8%
2012	4.312	164,1	8.028	53,7%
2013	4.419	168,2	8.116	54,4%
2014	4.448	169,2	8.187	54,3%
2015	4.910	186,8	8.714	56,3%
2016	4.216	160,4	7.954	53,0%
2017*	3.959	150,7	7.795	50,8%
2018**	4.222	160,6	8.270	51,0%

* Voor 2017 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2018 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2018.

Bijlage 2 **Totstandkoming WEX**

In deze bijlage wordt ingegaan op de totstandkoming van de WEX.

Aanleiding

Partners voor Water (PvW) en Netherlands Water Partnership (NWP) proberen beide de inzet van de Nederlandse watersector in het buitenland te versterken. Er is behoefte ontstaan aan een index die de ontwikkeling van prestaties van de watersector in het buitenland laat zien. Partners voor Water heeft Panteia een aantal jaar geleden gevraagd om een methode te ontwikkelen waarmee de exportpositie van de Nederlandse watersector in de tijd op een representatieve wijze kan worden gemonitord. De eerder gemaakte berekeningen in de Strategische Waterkaarten (2000/2001)⁶ vormen het uitgangspunt voor de te ontwikkelen WEX⁷. Het resultaat is de Watersector Exportindex (WEX).

Afbakening watersector

Voor de afbakening van de watersector is de indeling naar deelmarkten uit de rapportage 'Strategische Waterkaarten' gebruikt, namelijk:

Watertechnologie:

- watervoorziening (drinkwatervoorziening en -behandeling, drinkwatertransport en -distributie, industriële watervoorziening en -behandeling, industrieel watertransport en -distributie);
- afvalwater (collectie en/of sanitatie, industrieel afvalwater, huishoudelijk afvalwater en hergebruik van afvalwater).

Deltatechnologie:

- waterbeheer (integraal waterbeheer, grondwater, oppervlaktewater, waterkwantiteit, waterkwaliteit);
- water en groen;
- waterkracht (een segment van beperkte omvang dat niet nader wordt onderverdeeld);
- waterbouw (kustontwikkeling, havenconstructie en baggeren).

Definitie van export

Voor de export is een ruime definitie gekozen:

Omzet behaald in het buitenland. Dat kan zowel zijn via export vanuit Nederlandse vestigingen als via omzet gerealiseerd via buitenlandse vestigingen.

⁶ Arnoud Muizer en Marcel van den Bergh (2002), Strategic Watercards: International opportunities for the Dutch water sector, i.o.v. Netherlands Water Partnership.

⁷ In 2007 heeft EIM de 'Sectorchets water 2007' voor de EVD uitgevoerd. In deze studie is, net als in de 'Strategische Waterkaarten', de exportpositie van de watersector in kaart gebracht en wel voor het jaar 2006. Deze studie biedt een nieuw ijkpunt voor de WEX. Omdat het programma Partners voor Water betrekking heeft op de periode 2005-2009, is ervoor gekozen om de WEX voor deze periode te iken met behulp van de 'Strategische Waterkaarten' en niet halverwege het programma over te stappen op een nieuw ijkpunt.

WEX op basis van statistieken

De Nederlandse statistieken hanteren bij de bedrijfsclassificatie de SBI⁸ (CBS). De watersector sluit hier niet op aan. Bedrijven die tezamen de watersector vormen, zijn verspreid over diverse sectoren binnen de statistieken. De deelsectoren van de watersector omvatten zowel de primaire activiteit, als de toelieferingen, het ontwerp, de bouw, de kennisontwikkeling en -overdracht en het advies.

Het is niet mogelijk om de vele deelactiviteiten binnen de watersector exact te onderscheiden. Per deelactiviteit is in de statistieken gekeken naar beschikbare informatie over export op een zo laag mogelijk aggregatieniveau en zo actueel mogelijk. Enkele voor de watersector belangrijke deelactiviteiten zijn op deze manier te onderscheiden. Omdat veel deelactiviteiten worden onderscheiden, gaat wel de 'Wet van de grote aantallen' op. Overschatting van de ene activiteit wordt gecompenseerd door onderschatting van de andere activiteit.

De onderscheiden deelactiviteiten en de gebruikte statistieken zijn gepresenteerd in tabel 5. Panteia maakt vooral gebruik van de Statistiek Internationale handel en de IO-tabel van het CBS voor het bepalen van de export van de watersector. Voor data over de natte waterbouw maakte Panteia tot 2006 gebruik van cijfers van de Vereniging van Waterbouwers. Momenteel publiceert de Vereniging van Waterbouwers geen cijfers meer over de export natte waterbouw. Voor de natte waterbouw grijpt Panteia terug naar de jaarverslagen van enkele grote bedrijven binnen dit segment.

De export van de watersector wordt opgebouwd vanuit de gepresenteerde deel-segmenten. Om tot het totale cijfer voor de export van water te komen, maakt Panteia gebruik van wegingsfactoren. Deze wegingsfactoren zijn afgeleid uit de 'Strategische Waterkaarten'. De export van de watersector is vervolgens geïndexeerd, met als basisjaar 2000, tot de WEX.

Er heeft in 2011 een herindexatie plaatsgevonden op basis van het rapport 'Het Nederlandse Deltatechnologie-cluster' (Panteia/Blueconomy), uitgevoerd in opdracht van NWP, waarin een schatting van de economische waarde van het Nederlandse Deltatechnologie-cluster is gegeven.

⁸ De Standaard Bedrijfsindeling van het CBS (SBI) geeft een systematische hiërarchische indeling van economische activiteiten. Thans geldend is de SBI 2008. De SBI 2008 wordt door het CBS o.a. gebruikt om bedrijfseenheden te rubriceren naar hun hoofdactiviteiten (Bron: CBS).

tabel 4 WEX op basis van statistieken

<i>Segment watersector</i>	<i>SBI</i>	<i>Bron*</i>
Wartertechnologie		
Watervoorziening		
Pompen, generatoren (toelevering/installatie)		Stat. Internationale Handel
Aanleg waterleiding		IO-tabel
Metalen buizen (toelevering)		Stat. Internationale Handel
Waterproductie en waterdistributie		IO-tabel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Afvalwater		
Afvalwaterbehandeling		IO-tabel
Zuiveringsinstallaties e.d. (toelevering/installatie)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Deltatechnologie		
Waterbeheer		
Waterschappen		IO-tabel
Pompen, generatoren (toelevering/installatie)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Irrigatie en drainage		
GWW-activiteiten		IO-tabel
Kunststofbuizen (toelevering)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Waterbouw		
Natte waterbouw		VBKO ⁹ /Jaarverslagen
Kennisontwikkeling en overdracht		IO-tabel

* IO = Input Output.

Bron: Panteia, 2017.

⁹ Tot en met 2006 werden cijfers van de VBKO (Vereniging van Waterbouwers in Bagger-, Kust- en Oeverwerken) gebruikt. Deze cijfers worden nu niet meer gepubliceerd. Sinds 2006 worden de cijfers uit de jaarverslagen van enkele grote bedrijven in de natte waterbouw meegenomen.

WEX op basis van de telefonische enquête

De statistieken hebben als nadeel dat ze ruim een jaar achterlopen. Ze bieden anno 2018 nog geen data voor 2017. Op basis van de statistieken is de WEX tot en met 2016 vastgesteld. Om toch een actueel beeld te schetsen van de WEX wordt een telefonische enquête ingezet onder ruim 100 verschillende bedrijven binnen de watersector. De bedrijven zijn over de deelsectoren verspreid.

Er wordt gevraagd naar de niveaus en de ontwikkelingen van de omzet, de omzet van wateractiviteiten, de buitenlandse omzet en de buitenlandse omzet van wateractiviteiten, maar ook naar de toekomstverwachtingen. De deelnemende bedrijven aan de enquête zijn in oktober 2018 ondervraagd. De antwoorden c.q. verwachtingen voor 2018 en 2019 moeten dan ook in dat perspectief geplaatst worden.

De berekening van de actuele WEX vindt in een aantal stappen plaats. Vanuit de deelsectoren vindt een herweging plaats. Ook nu biedt de rapportage 'Strategische Waterkaarten' uitkomst voor de vaststelling van de gewichten.

De bijbehorende formules worden gegeven voor de WEX 2017. De WEX op basis van de telefonische enquête in de andere jaren, wordt op analoge wijze vastgesteld.

De formules zijn:

$$A_{j,2017} = \sum \left(\frac{A_j}{(100\% + D_{j,2017})} \right)$$

$$A_{t,2016} = \sum_j A_{j,2016} \text{ en } A_{t,2017} = \sum_j A_{j,2017}$$

$$WEX_{2017} = WEX_{2016} \times \left(\frac{A_{t,2017}}{A_{t,2016}} \right)$$

waarbij:

$A_{j, 2016}$ exportomvang (wateractiviteiten) van deelsector j in 2016 uit statistiek

$A_{t, 2016}$ exportomvang (wateractiviteiten) in 2016 van alle bedrijven in de watersector

$D_{j, 2016}$ gewogen exportgroei (wateractiviteiten) in 2017 in % van bedrijven deelsector j in steekproef telefonische enquête

$A_{j, 2017}$ geschatte exportomvang (wateractiviteiten) van deelsector j in 2017 in steekproef telefonische enquête

$A_{t, 2017}$ geschatte exportomvang (wateractiviteiten) in 2017 van alle bedrijven in de watersector

WEX_{2016} watersector exportindex in 2016 op basis van statistieken

WEX_{2017} geschatte watersector exportindex in 2017 op basis van telefonische enquête

De WEX berekend op basis van de telefonische enquête betreft een voorlopige realisatie/prognose. De WEX wordt op basis van de statistieken definitief vastgesteld.

